

Vrije Universiteit
A m s t e r d a m
Economische Fakulteit
Vakgroep Bedrijfs- en
Organisatie Psychologie

Onderzoek naar levensomstandigheden
en opvattingen over arbeid bij mensen
zonder werk I

Drs. S.P. van Duin
Prof.dr. P.A. Cornelis

Researchmemorandum 1981-13

juli '81

INHOUDSOPGAVE

	blz.
<u>1. Inleiding</u>	1
<u>2. Bespreking van de opzet</u>	2
<u>3. Enkele uitgangspunten en veronderstellingen</u>	3
3.1. De structuur van het interview	
3.2. Onderlinge relaties tussen de zeven factoren: een netwerk	
<u>4. Algemene resultaten</u>	10
4.1. Inleiding	
4.2. Samenstelling van de groep mensen die heeft meegewerkt	
4.3. Algemene mening over facetten van werkloosheid	
4.4. De invloed van enkele bio- en sociografische factoren op de onderscheiden zeven facetten	
<u>5. Korte samenvatting</u>	25

1. Inleiding

Medio 1979 werd de vakgroep verzocht - n.a.v. overleg op eigen initiatief - om een (kleinschalig) onderzoek in te stellen naar de psychologische achtergronden van de relatief hoge werkloosheid in Zuid-Limburg, waarbij in het bijzonder de gemeente Kerkrade kan worden genoemd.

Het lag niet in de bedoeling om te onderzoeken welke structurele oorzaken aan die hoge werkloosheid ten grondslag liggen. De nadruk zou gelegd dienen te worden op de opvattingen van de mensen zèlf over een aantal belangrijke zaken die betrekking hebben op hun eigen situatie als mens zonder werk.

In september 1979 had overleg in de vakgroep plaats over het onderzoek dat in de stad Kerkrade zou worden gehouden, ongeveer een week zou duren en waarbij gebruik zou worden gemaakt van interviews die bij de mensen thuis - in hun vertrouwde omgeving - zouden worden afgenomen. Gezien het delikate karakter van het onderwerp werd in dat stadium al afgesproken dat de geïnterviewden anoniem dienden te blijven.

Na enkele voorgesprekken met groeperingen en instanties die belang hebben bij de werkloosheidsproblematiek, werd het één en ander officieel bevestigd en werd afgesproken, dat met name de sociale dienst van de gemeente Kerkrade zorg zou dragen voor een lijst van + 60 mensen, verdeeld over twee wijken (Roldukerveld en Blyerheyde), die hun medewerking wilden verlenen.

-----

2. Korte bespreking van de opzet

In de week van 29 oktober t/m 2 november 1979 zijn aan 54 mensen interviews afgenomen. Aangezien het oorspronkelijk de bedoeling was om 60 mensen te spreken, betekende dit een uitvalspercentage van 10%. *

Er was sprake van een z.g. gestructureerd interview dat bestond uit (34) vragen die stuk voor stuk mondeling met de mensen zijn doorgenomen. Deze vragen zijn niet willekeurig gekozen, maar gebaseerd op een aantal veronderstellingen die deels uit de meer algemene literatuur over werkloosheid en deels uit voorgesprekken waarin over de meer specifieke Limburgse situatie is gepraat, naar voren zijn gekomen (zie ook paragraaf 3).

Gelet op de kleine groep mensen en het geringe aantal vragen zal het - naar wij hopen - de lezer duidelijk zijn dat niet is geprobeerd de gehele Limburgse werkloosheidsproblematiek onder de loupe te nemen of een groot aantal oplossingen op een presenteerblad aan te bieden. Wij willen slechts een tipje van de sluier oplichten die op dit punt de gemeente Kerkrade overdekt. Bovendien zal het ook niet zonder meer mogelijk zijn de gevonden resultaten als kenmerkend te beschouwen voor de situatie in geheel Kerkrade.

Toch zijn wij van mening dat onze (betrekkelijk geringe) bijdrage aan de aanpak van het werkloosheidsprobleem nuttig kan zijn, wanneer over de resultaten van dit onderzoek in ruimere kring wordt gesproken. Om deze reden is het de bedoeling dat niet wordt volstaan met alleen het aanbieden van het onderhavige verslag; juist zullen wij met de geïnterviewden, vertegenwoordigers van groeperingen die bij de werkloosheidsproblematiek zijn betrokken en andere belangstellenden nagaan of de verkregen uitkomsten concrete aanknopingspunten kunnen geven voor een actieve aanpak in de richting van een verbetering van de omstandigheden waarin mensen zonder werk leven.

* Dit uitvalspercentage is te verklaren door een enkele communicatiestoornis, ziekte etc.

3. Enkele uitgangspunten en veronderstellingen

Na enige literatuur over werkloosheid te hebben gelezen zijn wij onderling gaan praten over de vraag welke zaken nu wél en welke zaken nu niet in het onderzoek zouden moeten worden betrokken. Uiteindelijk is besloten om zeven hoofdgroepen van vragen te gaan ontwikkelen, die elk worden geacht een bepaald aspekt van het werkloosheidsprobleem te weerspiegelen.

Hierbij heeft de overtuiging, dat slechts een deel van de factoren die van invloed zijn op de werkloosheid kan worden meegenomen, een belangrijke rol gespeeld. M.a.w. wij nemen slechts zaken mee die de persoonlijke belevingswereld van de betrokkenen betreffen en daaruit weer een zevental factoren, waarvan wij hopen dat ze een belangrijk deel van het totaal bestrijken. Deze hoop is echter niet geheel ongegrond (I.H.G. Segers, 1977).

3.1. De structuur van het interview

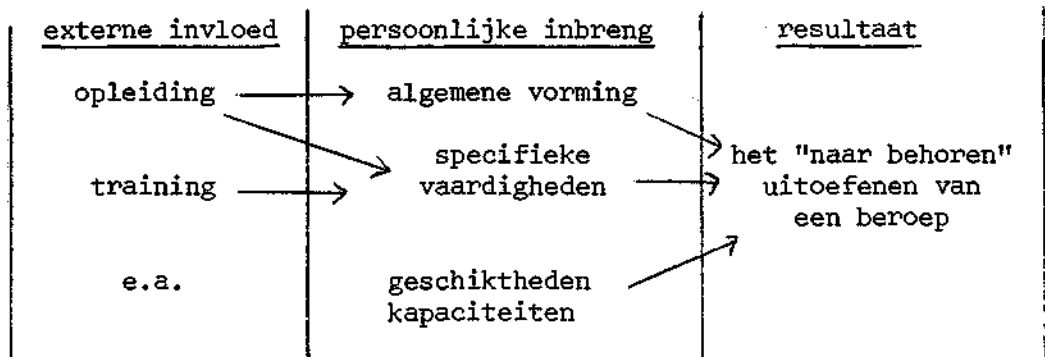
Wij zullen de zeven interviewonderdelen (die ieder te beschouwen zijn als belangrijke beïnvloedende factoren) in deze subparagraaf de revue laten passeren. De cijfers die tussen haakjes achter elke faktornaam staan, geven een verwijzing naar de vragen die in de bijlage zijn weergegeven (zie bijlage).

A. Rol van de overheid. Het is van belang om na te gaan hoe de verschillende geïnterviewden de rol van de overheid zien bij het opvangen van mensen die problemen hebben a.g.v. hun werkloosheid, bij het bevorderen van de werkgelegenheid etc. In dit verband zijn meer specifieke vragen gesteld over het functioneren van:

- A1. De sociale dienst (5, 24, 25). Aangezien deze zeer nauw betrokken is bij het wel en wee van de plaatselijke bevolking was het noodzakelijk hierover de mening van de mensen te peilen;
- A2. Het gouvernement (27). Wij hebben gemeend om één vraag over het gouvernement te moeten meenemen, daar dit in ieder geval invloed kan hebben op de vertraging van (nieuwe) bedrijven, de subsidiëring hiervan etc. en dus op indirecte wijze betrokken is bij de werkloosheidsproblematiek;
- A3. De mogelijkheid tot om- dan wel bijscholing (10). Hierbij zijn twee punten van belang, te weten: de behoefte die de mensen hebben aan omscholing en de mate waarin deze faciliteit het mogelijk maakt om (via een andere baan) weer aan de slag te kunnen. In de verslaggeving van de uitkomsten zal blijken dat verschillende mensen best willen deelnemen aan omscholingskursussen, maar toch niet de stap nemen om ze te gaan volgen, aangezien zij niet verwachten hierbij

baat te hebben voor het vinden van een baan! ;

- A4. Het arbeidsbureau. Over deze instantie hebben wij geen vragen gesteld met de bedoeling te voorkomen dat de geïnterviewden enig wantrouwen zouden gaan koesteren tegen de bedoeling van het onderzoek. Wel is er een vraag meegenomen over de controle op het misbruik van de sociale voorzieningen (26).
- B. Rol van de vakbond (15). Is men van mening dat de vakbonden iets kunnen doen ter bestrijding van de werkloosheid?
- C. De vraag naar banen (22, 23). In dit geval gaat het om de mening van de mensen omtrent de mogelijkheden en vakatures met betrekking tot het beroep dat eventueel voor hun in aanmerking komt. Dit kan het beroep zijn dat men in het verleden heeft uitgeoefend of in de toekomst kan gaan uitoefenen (zie D.).
- D. Het aanbod van banen (12, 13). Afhankelijk van hun eigen beroep hebben mensen het bedrijfsleven iets aan te bieden. Overigens kan men ook hier een onderscheid maken tussen werk dat men kan verrichten en werk dat men in het verleden heeft verricht. Ter verduidelijking hiervan een schema:

Hieruit blijkt, dat men afhankelijk van het in het verleden uitgeoefende beroep makkelijker dan wel moeilijker kan "overswitchen" naar een nieuw (ander) beroep. Wanneer in een bepaalde baan meer of andere specifieke vaardigheden worden vereist dan men heeft a.g.v. vroeger verricht werk, dan is het moeilijker daarin werk te vinden dan in het geval men met een behoorlijke algemene vorming banen zoekt waar de nadruk juist op die algemene vorming ligt (in plaats van op meer beroepsspecifieke vaardigheden). In dit verband kan de opleiding als een belangrijke faktor worden beschouwd.

- E. Algemeen beeld van de streekwerkloosheid. Hierbij denken wij aan de ideeën van de geïnterviewde over de algemene werkloosheid in de streek zonder daarbij meteen aan zijn eigen situatie te denken. (4,7,11,16,18,19)

F. Arbeitsbereidheid. Hier zijn drie zaken te onderscheiden:

- X F1. Algemeen aktiviteitsniveau (3, 9, 28, 29). Men hoort wel eens de mening verkondigen dat werkloosheid lusteloosheid en apathie in de hand werkt, hetgeen de bereidheid om weer te gaan werken zou beïnvloeden.
- X F2. Invloed van de sociale omgeving (17, 20). Ondervindt men druk uit de buurt of bijv. uit de familie om weer aan de slag te gaan, leeft men mee met de werkloze? etc.;
- F3. Offerbereidheid (6, 21). Dit onderdeel zegt inhoudelijk meer dan de vorige twee over de motivatie die het toekomstige werk in zichzelf biedt om weer aan de slag te gaan. Om deze reden zal een aantal uitwerkingen in § 4 vooral op dit onderdeel betrekking hebben. Overigens gaat het hier om verwachtingen die mensen hebben omtrent hun toekomstige werk, en niet over opvattingen over hoe hun werk in het verleden was!

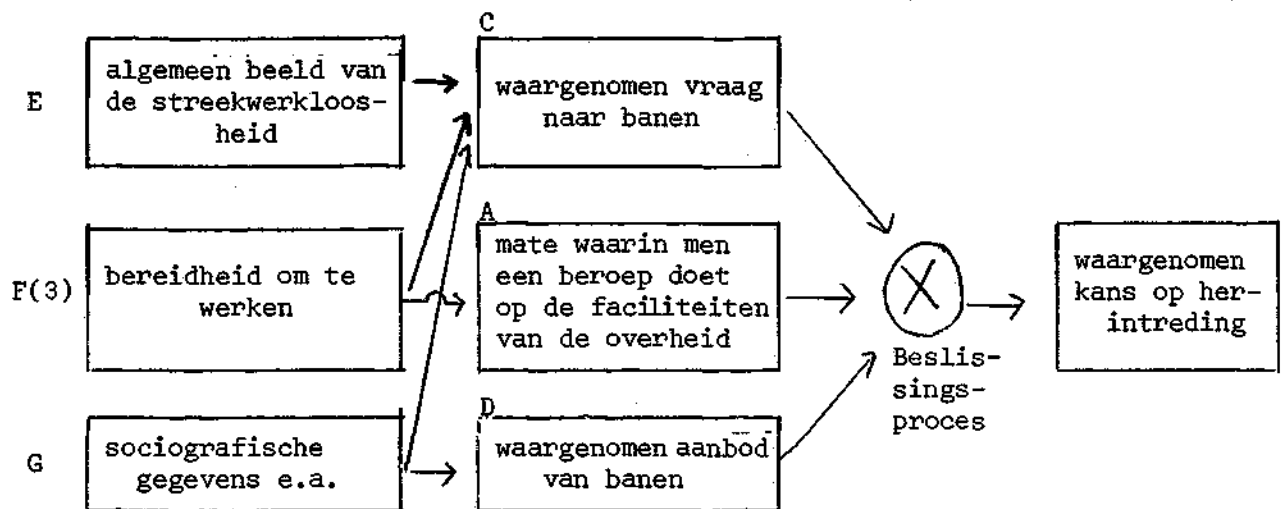
- G. Kwalitatieve gegevens. Hieronder vallen vragen over leeftijd, opleiding, geslacht, woonwijk etc. (sociografische gegevens), maar ook over hobby's, lidmaatschap van verenigingen e.d. Zij kunnen in een aantal gevallen een uiterst belangrijke invloed hebben op de mening van de mensen m.b.t. de bovengenoemde factoren.

3.2. Onderlinge relaties tussen de zeven factoren: een netwerk

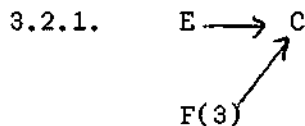
Een voor de hand liggende vraag werpt zich op, of tussen de zeven groepen van vragen niet bepaalde verbanden zijn te leggen die ons inzicht in de problemen waarmee werkloze mensen zich gekonfronteerd zien kunnen verruimen. Daarnaast zou dan blijken op welke punten de betrokken overheidsinstanties hun hulpverlening kunnen toespitsen en op welke groepen die in eerste instantie moet worden gericht.

Wij zullen proberen deze vraag bevestigend te beantwoorden door een netwerk te veronderstellen, waarvan de knooppunten worden gevormd door de zeven "factoren" en de relaties worden weergegeven door invloedspijlen. Een aantal onderdelen zal kunnen worden onderzocht op zijn praktische waarde, terwijl de rest slechts door logische argumenten van onze kant kan worden verdedigd en derhalve open blijft staan voor discussie.

Schema

Toelichting:

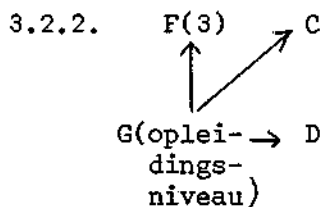

- (1) Een eerste aanname is dat het algemene beeld van de werkloosheid in de streek betrekkelijk onafhankelijk is van de mening omtrent het aantal vakatures m.b.t. beroepen die eventueel voor de betreffende persoon in aanmerking komen (de pijl loopt dus niet van C naar E).
- (2) Een tweede aanname is dat mensen zich een juist (= met de werkelijkheid overeenkomend) idee vormen van de vraag naar banen (E) door de advertenties in kranten door te lezen, vakaturenbanken volgen etc.
- (3) Een eerste stelling is dat mensen de kranten hierop naspellen etc. wanneer ze:
  - . van mening zijn dat er in de streek werk is te vinden (E)
  - . bereid zijn weer te gaan werken (F)
- (4) Een tweede stelling is dat de mensen in het algemeen goed op de hoogte zijn met de vraag naar banen wanneer ze:
  - . mogelijkheden zien om eventueel een baan te vinden (E, C)
  - . bereid zijn offers te brengen om weer aan het werk te kunnen (F3).

In schema:

(F)	algemeen beeld (+)	algemeen beeld (-)	(C)
bereidheid (+)	juist idee vraag	geen juist idee (heeft toch geen zin)	
bereidheid (-)	geen juist idee vraag	geen interesse	

Praktisch gezien betekent dit, dat vooral die groep mensen buiten de boot valt die wel wil werken, maar misschien een te negatief beeld heeft van de algemene werkloosheid in de streek. Daarnaast zijn er veel, die wel menen dat er banen voor hen in aanmerking komen, maar die keer op keer na een sollicitatie nul op het request krijgen.

- (1) Elke opleiding heeft een algemeen vormend deel en een beroepsspecifiek deel.
- (2) In het algemeen zal naarmate de opleiding hoger wordt het deel "algemene vorming" in belangrijkheid toenemen.
- (3) Mensen met meer algemene vorming zullen gemakkelijker inzetbaar zijn in "andere" banen dan mensen met minder algemene vorming (G → D).
- (4) Dit verschil wordt groter naarmate in de betreffende beroepen algemene vorming een belangrijker vereiste is dan beroepsspecifieke kennis of vaardigheden.
- (5) Mensen met een hoge opleiding zullen slechts in bepaalde typen banen makkelijker inzetbaar zijn dan mensen met een lage opleiding en aangezien die banen in de streek zijn ondervertegenwoordigd, zal er geen positieve relatie optreden tussen het opleidingsniveau enerzijds en de vraag naar banen anderzijds. Eerder zullen mensen met een lagere opleiding meer kans hebben op het vinden van een baan.
- (6) Mensen met een hoge opleiding hebben over het algemeen zelfstandiger en interessanter werk dan mensen met een lagere opleiding.

(7) Mensen die in het verleden interessant en zelfstandig werk hebben verricht hebben gunstiger verwachtingen over hun toekomstige werk dan mensen die in het verleden oninteressant en onzelfstandig werk hebben verricht.

(8) Mensen met een hoge opleiding zijn eerder bereid om offers te brengen, teneinde weer aan de slag te komen dan mensen met een lage opleiding (G → F3).

Praktisch gezien betekent dit, dat hoewel de mensen met een hogere opleiding misschien qua aantal in de minderheid zijn, zij zeker dezelfde problemen met hun werkloosheid hebben als degenen met een lagere opleiding.

3.2.3. F(1,2,3)
↑
wijk,
G leeftijd
e.d.

Hierover hebben wij geen (a priori) mening. Wij verwijzen naar § 4.4 voor een nadere uitsplitsing van de gegevens op deze punten.

3.2.4. C
↓
F(3) → A(omscholing)
↑
D

(1) Mensen die van mening zijn dat er voor hen genoeg banen in aanmerking komen waarvan de eisen zodanig zijn dat ze hieraan voldoen, hebben geen behoefte aan omscholing.

(2) Mensen die van mening zijn dat er voor hen genoeg banen in aanmerking komen, waarvan de eisen zodanig zijn dat ze hieraan niet voldoen maar wel binnen hun bereik liggen, hebben wel behoefte aan omscholing.

(3) Wanneer men de mening is toegedaan dat er toch geen banen zijn waarvoor men eventueel in aanmerking zou komen, dan bestaat misschien wel de behoefte aan omscholing, maar wordt het nut hiervan betwijfeld.

(4) Afgezien van de genoemde factoren zal de behoefte aan omscholing samenhangen met de verwachtingen die men heeft van het werk dat men a.g.v. de omscholingskursus in de toekomst zal gaan verrichten.

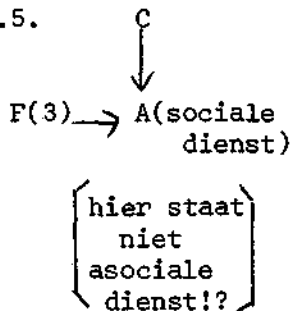
In schema:

(D)	vraag (+)	vraag (-)	(C)
Aanbod (+)	onverschillig (A) tegenover omscho- ling	nut wordt betwijfeld	
Aanbod (-)	wel behoefte tot op zekere hoogte	nut wordt betwijfeld	

Twee voorlopige konklusies kunnen nu worden getrokken:

- . men zal zich bij de overheid vooral dienen te richten op de groep mensen voor wie wel banen in aanmerking komen, maar voor wie de eisen net iets te hoog gegrepen zijn;
- . men zal meer vormen van omscholing moeten realiseren die beter zijn afgestemd op de beschikbare banen dan tot dusver het geval is.

3.2.5.

- (1) De sociale dienst zal zich vooral richten op "probleemgevallen".
- (2) De probleemgevallen worden het meest gevonden in de groep mensen die wél bereid zijn om te werken en hiervoor dingen op te offeren, maar ervan overtuigd zijn, dat er geèn banen voor hen in aanmerking komen (vergelijk de groep in uitspraak 3 van § 3.2.4).

In dit geval zou de sociale dienst zich vooral moeten richten op begeleiding van mensen die aan omscholingskursussen twijfelen, ze een juist idee geven van de bestaande vraag en de betekenis van omscholing bij het vinden van werk.

Daarnaast zou ze zich dienen te richten op mensen die niet bereid zijn om weer te gaan werken met de vraag, of ze die bereidheid niet om één of andere reden verloren hebben (nagaan op aantal jaren werkloosheid, leeftijd etc., zie ook § 4.4.2 en 4.4.3).

4. Algemene resultaten

4.1. Inleiding

In deze paragraaf beginnen wij met een algemeen beeld van de groep mensen die haar medewerking heeft verleend. Hierbij wordt gelet op leeftijd, opleiding, wijk etc.

Vervolgens zal per groep vragen van elke geïnterviewde een "groeps-antwoord" worden berekend (de som van zijn antwoorden op de betreffende vragen per groep), dat tot slot zal worden gebruikt om de antwoorden van groepen van geïnterviewden (geselecteerd op basis van socio- en biografische gegevens) te berekenen. Dit met de bedoeling de invloed na te gaan van factoren zoals leeftijd, opleiding, "wijk" etc. op de zeven punten die m.b.t. de werkloosheid zijn onderscheiden.

Tot slot zullen enkele veronderstellingen en uitspraken uit § 3 - voorzover die niet alleen samenhangen betreffen tussen de in de vorige alinea genoemde groepen factoren - automatisch aan de orde komen bij de bespreking van de gegevens.

4.2. Samenstelling van de groep mensen die heeft meegewerkt

	ouder dan 30	30 - 50	ouder dan 50	niet ingevuld
leeftijd	13	27	13	1

	wel	niet	niet ingevuld
vakbonds- maatschap	13	39	2

	R.V.	B.H.	andere	w.j.
wijk	37	15	1	1

	zelfst.	in loond.	niet ingevuld
voormalige werkkring	4	47	3

	L.T.S.	L.T.S. + and. opl.	mulo/3 jar.H.B.S.	niet ingevuld
opleiding	23	17	9	5

	< 1 jaar	1 - 4 jaar	> 4 jaar	niet ingevuld
duur werk- loosheid	12	21	19	2

Over de beroepen van de mensen wordt niet op deze manier informatie verstrekt. Er zou te achterhalen zijn wie persoonlijk heeft meegewerkt. Wel kan worden gezegd, dat veel (voormalige) mijnwerkers, fabrieksarbeiders, metaalbewerkers en bouwwerkers zijn geïnterviewd.

Een korte inspektie leert dat het gemiddelde opleidings-niveau vrij laag is. Verder is de grootste groep van mensen van middelbare leeftijd. De meeste mensen hebben in loondienst gewerkt en de grootste groep is al langer dan vier jaar werkloos.

Ten aanzien van het grote aantal mensen dat niet lid is van een vakbond kan worden opgemerkt, dat velen van mening zijn dat de vakbond erg weinig doet voor de werklozen en dat het lidmaatschapsgeld te hoog is om per maand nog te kunnen opbrengen.

Een vraag die in dit verband kan worden gesteld is of de door ons geïnterviewde groep mensen representatief kan worden beschouwd voor de werklozen in de gehele gemeente Kerkrade. Wij durven hierop geen bevestigend antwoord te geven om twee redenen:

- wij hebben mensen geïnterviewd die hun medewerking hebben toegezegd, en wel uit slechts twee wijken. Het aantal weigeraars bij de uitnodiging was zeer gering (10%)
- er is niet nagegaan of de gevonden verhoudingen m.b.t. bijv. leeftijd en opleiding overeenkomen met die, welke voor de gehele groep werklozen in Kerkrade gelden.

4.3. Algemene mening over facetten van werkloosheid

Alvorens over te gaan naar (verschillen in) mening die specifieke groepen van mensen hebben over de door ons onderscheiden zaken betreffende de werkloosheid, zal eerst in het kort worden geschetst hoe de totale "steekproef" over die punten denkt.

4.3.1. De rol van de overheid

In § 3.1 is al gezegd dat het belang is om na te gaan hoe de verschillende geïnterviewden de rol van de overheid zien bij het opvangen van problemen, het bevorderen van de werkgelegenheid etc.

Wij zullen in deze paragraaf en in het vervolg steeds per onderdeel aangeven hoeveel mensen (betrekkelijk) gunstig dan wel ongunstig* hebben geoordeeld. Dit wordt begeleid met kleine stukjes tekst, die uiteindelijk zullen worden samengevat in § 5.

* In de bijlage is te zien hoe wij deze verschillen hebben berekend dan wel geschat. Bij gemiddelden is er een niet ingevulde vraag in de andere betrokken. Punten met meer dan 1 vraag laten maar zelden "missings" zien.

A1 De sociale dienst

gunstig	neutraal	ongunstig
38	11	5

Als wij de cijfers mogen geloven dan komt de sociale dienst er gunstig af. Mogelijk kan het vrij grote aantal mensen dat geen beargumenteerde mening heeft veroorzaakt zijn door betrekkelijk weinig kennis over wat er zoal bij de sociale dienst gebeurt en met welke problemen men daarbij terecht kan.

A2 Het gouvernement

gunstig	neutraal	ongunstig	niet ingevuld
6	12	28	8

De betrouwbaarheid van deze uitkomsten moet - gelet op het feit dat ze maar op één vraag zijn begaseerd - wel in haar juiste proportie worden gezien. Dit neemt niet weg, dat de interpretatie toch waardevolle elementen kan bevatten.

Dit onderdeel laat een duidelijk minder gunstig oordeel zien dan A2. Veel mensen zijn van mening dat het gouvernement (te) weinig doet aan bevordering van de werkgelegenheid en velen hebben geen oordeel dan wel de vraag niet beantwoord. Veel geleverde klachten waren dat het gouvernement met "handen en voeten" vastzit aan Den Haag en dat men te weinig hoort van wat er op dit gebied gebeurt.

N.B. het is aan te nemen dat deze uitkomsten aanzienlijk anders zouden zijn indien deze vraag nu werd gesteld gezien de "buit" aan arbeidsplaatsen die in de laatste maanden werd binnengehaald.

A3 Omscholing

gunstig	neutraal	ongunstig	niet ingevuld
18	2	32	2

Twee dingen vallen hier op:

- de enorme betrokkenheid van de mensen bij dit onderdeel. (er zijn weinig die geen mening hebben, dan wel niets hebben ingevuld)
- Dit gegeven wordt extra versterkt door veel mondelinge opmerkingen van de mensen in de trant van: "het is de enige manier om òdit nog weer aan het werk te kunnen" ; "we weten wel welke mogelijkheden er zijn, maar we hebben behoefte aan meer" (vgl. § 3.1); hetgeen

samenhangt met:

- het ongunstige oordeel over met name de aangeboden mogelijkheden en de kans dat die tot ander werk leiden.

Over dit laatste punt heeft men vaak weinig hoop op enige verbetering.

A4 Controle op misbruik

gunstig	neutraal	ongunstig	niet ingevuld
13	7	33	1

Ook hier lijkt het beeld vrij duidelijk: men is lang niet tevreden over het functioneren van de controle op misbruik van sociale voorzieningen. Verhalen over mensen met dure Mercedesen die even hun uitkering komen halen zijn niet van de lucht.

In een aantal gevallen wordt het plan geopperd om de controle aan de grens met Duitsland te verscherpen, teneinde op deze manier tegen te gaan dat men in Duitsland er zwart een stevige cent bij verdient.

4.3.2. De vakbond (B)

gunstig	neutraal	ongunstig	niet ingevuld
13	15	19	7

Maar liefst 22 mensen hebben geen mening of hebben de vraag niet beantwoord. Een verklaring hiervoor is op dit moment moeilijk te vinden. Mogelijk geeft een nadere uitsplitsing van deze groep op de factoren leeftijd, opleiding e.d. wat meer inzicht. Wij komen in § 4.4.2. hierop nog terug. Wel blijkt dat slechts 4 van die 22 mensen lid zijn van een vakbond en dat bovendien verschillenden hun lidmaatschap kennelijk niet alleen om financiële redenen hebben opgezegd.

Toch zegt ook dat niet veel aangezien de totale groep van 54 maar slechts 13 vakbondsleden telt.

4.3.3. De vraag naar banen (C)

gunstig	neutraal	ongunstig	niet ingevuld
12	21	18	3

Hierbij gaat het om de mening van mensen over het aantal vakatures dat door hen kan worden vervuld. De 21 mensen die geen mening hebben lijken een teken aan de wand te zijn.

Hebben ze zich soms neergelegd bij de bestaande situatie in die zin, dat het ze niet meer interesseert of er nog banen voor hen in aanmerking komen?

Een nadere inspectie van de opmerkingen die in dit verband door de mensen zijn gemaakt leert, dat onder de 18 die weinig mogelijkheden zien (dus wèl een mening hebben) de overtuiging bestaat dat er weinig kansen zijn, gelet op het feit dat ze vaak geen of afwijzende reacties krijgen op hun sollicitaties.

Ze hebben echter nog steeds de moed niet opgegeven. De 12 die wèl mogelijkheden zien vormde de groep die op dit moment het moeilijkst lijkt te interpreteren. Mogelijk kan een nader onderzoek naar de leeftijdsverdeling e.a. meer duidelijkheden geven (zie § 4.4.).

4.3.4. Het aanbod van banen (D)

gunstig	neutraal	ongunstig
23	20	11

Evenals bij de vorige rubriek valt ook hier het aantal mensen op, dat geen uitgesproken mening heeft over de diensten die ze het bedrijfsleven kunnen aanbieden. Overigens blijkt dit niet dezelfde groep te zijn.

Bovendien is een deel hiervan van mening dat er wèl banen in aanmerking komen en vindt een ander deel dat dit niet het geval is. Met de bedoeling meer aanknopingspunten te vinden dan deze zullen we deze groep in de volgende paragraaf nog nader onder de loupe nemen (onder de tabel over de vraag naar banen).

Kijken we naar de andere twee vakken, dan laten de cijfers hierin een gunstiger beeld zien dan in de vorige rubriek. Betrekkelijk veel mensen vinden dat ze wat aan te bieden hebben, en betrekkelijk weinig (d.w.z. in vergelijking met 4.3.3.) zijn van mening dat ze niet in staat zijn om vakatures te vervullen.

De samenhang tussen vraag en aanbod in combinatie met de omscholing, zoals die in § 3.2.5. is beschreven kan misschien meer duidelijkheid verschaffen. De cijfermatige uitwerking hiervan is gezien de kleine steekproef helaas onmogelijk gebleken.

4.3.5. Algemeen beeld van de streekwerkloosheid (E)

gunstig	neutraal	ongunstig
16	8	30

Hier hoeft weinig aan te worden toegevoegd. Het beeld dat veel mensen hebben over de situatie in Kerkrade en omgeving laat op dit punt niets te wensen over.

Wij mochten overigens verwachten dat iedereen - ongeacht zijn eigen beroep - een zelfde beeld van de algehele werkloosheidsituatie heeft (n.l. niet zo best). Kennelijk blijkt dit toch niet zo te zijn, getuige de 16 mensen in onze steekproef die een gunstig oordeel hebben. Ook hier kan een mogelijke uitsplitsing het een en nader verhelderen.

4.3.6. Bereidheid om te werken (F)

Zoals eerder is uiteengezet willen wij hierbij drie zaken onderscheiden:

- aktiviteitsniveau: de gedachte die aan het meenemen van dit punt ten grondslag heeft gelegen heeft betrekking op veel gehoorde theorieën als zou (vooral langdurige) werkloosheid de mensen lusteloos en passief maken
- invloed van de sociale omgeving: hoe staat de buurt waarin men woont tegenover de werkloosheid? Kan men met problemen op dit punt bij kennissen, burens of familie terecht?
- offerbereidheid: is het iemand zo sterk aangelegen om weer aan het werk te gaan, dat hij bereid is zich andere dingen daarvoor te ontfagen?

F1 Aktiviteitsniveau*

aktief	passief
48	6

Gezien deze cijfers mogen we wel met een zekere overtuiging de conclusie trekken dat althans in onze steekproef niet een samenhang is aangetroffen tussen werkloosheid en passiviteit.

Wel blijkt dat 5 van de 6 "passieven" al langer werkloos zijn dan vier jaar, hetgeen duidelijk steun geeft aan wat hierboven werd gezegd over de relatie tussen duur en aktiviteit.

F2 Invloed van de sociale omgeving

wel invloed	geen mening	geen invloed
11	21	22

* Bij het berekenen van gegevens over dit onderdeel werd ook gebruik gemaakt van gekwantificeerde kwalitatieve vragen (n.l. de nummers 28, hobby en 29 verenigingslidmaatschap)

Men hoort wel eens zeggen dat werklozen in een sociaal isolement kunnen geraken. De weinig vrolijke cijfers bij "geen mening" en "geen invloed" laten zien dat die uitspraak niet geheel uit de lucht is gegrepen. Een uitsplitsing naar de wijk waar men woont toont dat de manier waarop men woont (bijv. flat op laagbouw) geen enkele invloed op dit gegeven uitoefent. Echter gezien de sterke oververtegenwoordiging van de wijk "Ruldükerveld" in onze steekproef lijken conclusies op dit punt op zijn minst voorbarig.

F3 Offerbereidheid

sterk	neutraal	gering
39	7	8

Het zal duidelijk zijn dat de grootste groep van mensen weer aan het werk wil, ook al moet zij zich daartoe de nodige dingen ontzeggen. Een ander punt is dat toch nog 8 mensen een geringe bereidheid tonen om weer aan de slag te gaan. Hierbij blijkt geen sprake van een algehele werkloosheid te zijn: niemand van deze groep kan als passief worden beschouwd in de zin van F1. Wat er dan wel aan de hand is lijkt moeilijk te achterhalen.

4.4. De invloed van enkele biografische factoren op de onderscheiden zeven facetten (G)

Het zou veel te ver voeren om alle meegenomen bio- en sociografische factoren af te zetten tegen de onderscheiden aspecten van de werkloosheid. Wij zullen ons daarvan tot de belangrijkste beperken, te weten:

- de opleiding (4.4.1)
- de leeftijd (4.4.2)
- het aantal jaren dat men werkloos is (4.4.3)

Daarnaast zullen wij in de vorm van matrices tabellen weergeven, welke een belangrijke relatie laten zien. Alle andere mogelijkheden die geen interessante informatie opleveren laten wij om die reden weg.

4.4.1. De invloed van de opleiding

Wij onderscheiden dezelfde categorieën als in § 4.2.

"Mulo etc." wordt weergegeven met een H en "LTS +" c.q. "Lagere School" met een M en L .

Vervolgens gaan wij voor de verschillende opleidingsgroepen na hoe hun meningen op de betreffende punten zich tot elkaar verhouden.

opl.	soc. dienst	gouvern.	bijsch.	controle (A)
Mulo	2.3	3.9	3.3	3.3
LTS	2.1	3.8	3.4	4.0
Lag. School	2.6	3.5	3.3	3.6

laag betekent gunstig, hoog betekent ongunstig.

Ook hier vinden wij het vrij gunstige beeld over de sociale dienst terug (de lage cijfers in de eerste kolom). Daarnaast hebben mensen met een lagere opleiding over het algemeen een wat ongunstiger beeld van de rol van de overheid inzake de werkloosheid dan de groep met een wat hogere opleiding.

Een uitzondering hierop wordt gevormd door de mening over het gouvernement. Mogelijk kan het gouvernement minder doen voor mensen met een hogere opleiding dan voor mensen met een lagere opleiding.

Daarnaast valt op dat vooral de "ambachtelijke" groep erg ongunstig oordeelt over de controle op sociale voorzieningen.

vakbond (B)

opl.	gunstig	neutraal	ongunstig	niet ingevuld *	
Mulo	4	2	1	2	9
LTS	3	6	5	3	17
Lag. School	5	5	12	1	23
niet ingev.	1	2	1	1	5
	13	15	19	7	54

De getallen in de hokjes zijn hier niet gemiddelde antwoorden op vragen maar aantallen mensen. Gezien de opmerking in § 4.3.2 splitsen we zowel uit naar opleiding als naar de mening over de vakbond.

Dit zal ook gebeuren bij de tabellen m.b.t. de leeftijd en het aantal jaren dat men werkloos is.

Een globale inspectie laat zien dat vooral de mensen met een wat lagere opleiding vrij ongunstig over de vakbond oordelen. Daarnaast is er weinig te melden over de betrekkelijk grote groep mensen die geen mening over de vakbond hebben, dan wel de vraag niet hebben ingevuld. D.w.z. dat geen bepaalde opleidingscategorie hierbinnen sterk is vertegenwoordigd (percentageel gezien).

*Om verwarring te voorkomen zijn geen percentages weergegeven: aangezien er twee uitsplitsingen zijn, zijn er per "cel" twee percentages weergegeven. Als ze belangrijke resultaten leveren, worden ze wel in de tekst besproken.

vraag naar banen (C)

- 18 -

opl.	gunstig	neutraal	ongunstig	n-ingev.	
Mulo	1	4	3	1	9
LTS	6	5	5	1	17
Lag.School	4	10	8	1	23
niet ingev.	1	2	2	0	5
	12	21	18	3	54

Ook hier zijn de cijfers aantallen mensen. Richten wij ons op de 12 mensen die een vrij gunstig beeld hebben van de vraag, dan blijkt die groep te bestaan uit 50% mensen met een LTS of vergelijkbare opleiding en uit 8% met een hogere opleiding. Dit zou een bevestiging kunnen zijn van uitspraak (5) uit § 3.2.2., waarin werd gesteld dat het aantal banen waarvoor MULO etc. wordt vereist relatief in de minderheid is; waarmee misschien tevens een verklaring is gevonden voor het in § 4.3.3 gesignaleerde gegeven.

De aanbodkant kunnen wij in dit onderdeel meteen meenemen, aangezien die verder geen nieuwe informatie oplevert maar wel het zojuist gevonden resultaat ondersteunt: de mensen met een wat hogere opleiding zijn de mening toegedaan dat ze makkelijk inzetbaar zijn (op relatief veel gebieden hun diensten kunnen aanbieden), maar dat gelet op het type baan dat wordt gevraagd weinig kansen voor hen zijn weggelegd.

Dit blijft gelden wanneer we het algemene beeld dat de mensen hebben van de werkloosheid in de streek uit gaan splitsen naar de opleiding: ook hier zien de mensen met een wat hogere opleiding, maar óók die met een lagere beroepsopleiding het betrekkelijk somber in. Dit in tegenstelling tot mensen met alleen basisschool.

opl.	Aktiv.niv.F1	soc.ong.F2	offerber.F3	tevredenheid* (F,G)
Mulo	2	2.7	2.1	3.7
LTS	2.4	3.4	2.1	4.2
Lag.School	2.5	3.4	2.2	3.9

laag is gunstig, hoog is ongunstig

In de eerste plaats valt op dat de cijfers het algemene beeld bevestigen, dat in paragraaf 4.3.6 is gevonden. Men volet zich betrekkelijk actief en wij krijgen de indruk dat mensen met een wat hogere opleiding iets aktiever zijn, als het aankomt op lidmaatschap van verenigingen, het hebben van hobbies etc.

* Over deze algemene vraag naar tevredenheid hebben we het nog niet gehad. Wij nemen hem hiermee omdat wij van mening zijn dat de algehele tevredenheid over de situatie waarin men leeft van invloed kan zijn op de bereidheid om d.m.v. werk daarin verandering te brengen.

Ook lijkt deze groep iets beter in staat een mogelijk isolement als gevolg van de werkloosheid te doorbreken (F2).

Voorts blijkt de uitspraak 8 uit § 3.2.3 niet te worden bevestigd: er is nauwelijks een samenhang aan te geven tussen enerzijds het opleidingsniveau en anderzijds de bereidheid om dingen op te offeren teneinde weer aan het werk te kunnen.

De laatste kolom betreft de tevredenheid met de situatie waarin men als werkloze verkeert. De cijfers spreken duidelijke taal: het is droevig gesteld met de werklozen in Kerkrade, maar dat zal gezien het voorafgaande niet veel verwondering meer wekken.

4.4.2. De invloed van de leeftijd

Wij hebben drie leeftijdskategorieën onderscheiden, te weten:

- mensen jonger dan 30 jaar (1)
- mensen van 30 t/m 50 jaar (2)
- mensen ouder dan 50 jaar (3)

leeft.	soc. dienst	gouvern.	bijsch.	soc. contr.	(A)
< 30	2.9	3.9	2.7	3.8	
30-50	2.5	3.4	3.4	3.6	
> 50	2.4	3.7	4.2	3.4	

laag betekent gunstig, hoog betekent ongunstig

Alhoewel de sociale dienst er volgens de hele groep goed afkomt, lijkt er toch een lichte trend te konstateren in de richting van een gunstiger oordeel hierover, naarmate de leeftijd vordert.

Zouden er soms meer wat oudere mensen van de hulp van de sociale dienst gebruik maken en dientengevolge tot de ontdekking komen, dat men daar ook met zijn problemen terecht kan?

Een tweede opvallend punt is dat de jongere mensen duidelijk positiever oordelen over de mogelijkheid tot bijscholing dan de ouderen. Dit zal geen verwondering wekken, gezien het feit dat vooral jonge mensen de verwachting hebben via om- of bijscholingscursussen in de toekomst een baan te zullen vinden.

Tot slot kan worden vermeld dat de groep mensen van beneden de 30 een uitgesproken negatieve mening heeft over de rol die de overheid speelt bij de bevordering van de werkgelegenheid en de mate waarin de controle op sociale voorzieningen "naar behoren" funktioneert.

vakb. (B)

	gunstig	neutraal	ongunstig	niet ingev.	
leeft. < 30	2	7	1	3	13
30-50	6	7	12	3	27
> 50	5	1	5	2	13
niet ing.			1		
	13	15	19	7	54

Evenals de corresponderende tabellen bij de opleiding zijn ook hier aantallen mensen vermeld. Om dezelfde reden die bij de opleiding is beschreven hebben wij de gegevens uitgesplitst naar de leeftijd en naar de mening over de vakbond.

Het zou wel eens kunnen zijn dat de jongste categorie weinig interesse voor de vakbond heeft getuige het hoge percentage (77%) dat geen mening heeft dan wel de vraag niet heeft beantwoord.

Deze constatering wordt versterkt door het feit dat het zelfde percentage van de oudste categorie wél een uitgesproken mening heeft.

Dit lijkt de oplossing voor het probleem waarmee we in paragraaf 4.3.2 zaten.

vraag naar banen (C)

leeft.	gunstig	neutraal	ongunstig	niet ingev.	
< 30	3	2	7	1	13
30-50	5	14	7	1	27
> 50	4	5	3	1	13
niet ing.			1		1
	12	21	18	3	54

Het meest in het oog springt het hoge percentage mensen van 30 t/m 50 jaar dat geen mening heeft over de vraag. (52%)

In de tweede plaats blijkt een nog hoger percentage van de jongeren van mening te zijn dat er geen banen voor hen in aanmerking komen (55%).

De tweede bevinding is gemakkelijker te verklaren dan de eerste.

De jongere mensen hebben weinig ervaring in het uitoefenen van een beroep indien we tenminste de cijfers over het aantal jaren dat men werkloos is mogen geloven:

duur werkloos- heid	< 1 jaar	1-4 jaar	> 4 jaar	niet ingev.
	2	5	4	2

→ leeftijdsgroep
van 0-30 jaar
(13 man)

Vermoedelijk heeft het grootste deel van de jongeren niet of heel kort gewerkt. Men heeft kennelijk het geloof verloren nog op korte termijn werk te vinden en mist de ervaring om aan de bak te komen.

Een discussiepunt blijft de grote groep mensen van middelbare leeftijd. Wij weten geen verklaring te vinden voor het hoge bovengenoemde percentage. De gevens in verband met het aanbod en het algemene beeld dat de mensen hebben over de streekwerkloosheid bewijzen dat de twee constateringën niet op toeval berusten want ze laten eenzelfde beeld zien als de onderhavige. (D en E)

leeft.	aktiv.niveau	soc.omg.	offerber.	tevredenh.	(F,G)
< 30	2.2	3.1	2.9	4.1	
30-50	2.3	3.4	2.3	4.1	
> 50	2.1	3.4	2.3	3.9	

laag is gunstig, hoog is ongunstig

Deze tabel levert weinig nieuwe informatie op.

We wisten al dat de mening over de invloed van de buurt etc. betrekkelijk ongunstig is en dat men weinig tevreden is met zijn situatie.

Het kleine verschil dat zou kunnen duiden op het feit dat de jongeren iets minder problemen hebben met de houding van de buurt laat zich gemakkelijk verklaren. Vermoedelijk was dit groter uitgevallen wanneer de gemiddelde opleiding van de jongste groep hoger was geweest.

(De opleiding werkt hier als een soort "suppressor": zie ook paragraaf 4.4.1.)

Daarnaast lijken de jongeren iets minder bereid om dingen op te offeren in ruil voor werk, dan ouderen.

4.4.3. De invloed van het aantal jaren dat men werkloos is

In deze laatste paragraaf van dit onderdeel gaan wij in op het aantal jaren dat men reeds werkloos is.

Zoals in § 4.4.2 al een keer is gebleken kan deze factor erg belangrijk zijn bij de interpretatie van resultaten die tot dusver duister zijn gebleven. Wij hebben in dit onderzoek drie categorieën onderscheiden:

- mensen die korter dan 1 jaar werkloos zijn (1)
- mensen die tussen de 1 en 4 jaar werkloos zijn (2)
- mensen die langer dan 4 jaar werkloos zijn (3)

aantal jaren werkloos	soc.dienst	gouvern.	bijsch.	contr.	(A)
1 jr	2.6	3.8	3.0	3.1	
1-4 jr	2.2	3.6	3.8	3.7	
4 jr e.m.	2.4	3.9	3.5	4.3	

laag is gunstig, hoog is ongunstig

Bij inspectie van deze tabel valt wel een aantal verschillen in het oog. Kijken we naar de laatste kolom dan blijkt er een stevig verschil te bestaan tussen de groep van mensen die korter dan 1 jaar werkloos is en de "langdurig" werklozen.

Het lijkt erop dat vooral de langdurig werklozen zich het meest benadeeld voelen door het feit dat naar hun idee erg veel mensen er zwart geld bij verdienen zonder dat daarop controle wordt ugeoefend.

Daarnaast blijkt vooral de groep mensen die tussen 1 en 4 jaar werkloos zijn vrij negatief te oordelen over de mogelijkheden tot bijscholing.

Kennelijk hebben ze genoeg ervaring met deze faciliteit om te weten dat in een klein aantal gevallen slechts resultaat is te verwachten.

De eerste groep is kennelijk nog te kort werkloos om hierover al een uitgesproken mening te hebben en de langdurig werklozen hebben zich misschien al min of meer bij de situatie neergelegd.

De schijnbare tegenstrijdigheid met de leeftijdsgegevens op dit punt kan worden verklaard door het feit dat er geen relatie is aangetoond tussen de leeftijd en het aantal jaren dat men werkloos is. Zie pag. 20 onderaan.

vakb.(B)		gunstig	neutraal	ongunstig	niet ingev.	
aantal jaren werkloos	1 jr	3	2	6	1	12
	1-4 jr	3	7	8	3	21
	4 jr e.m.	5	6	5	3	19
niet ingev.		2				2
		13	15	19	7	54

We kunnen ten aanzien van de aantallen mensen die in deze tabel staan kort zijn. Het enige interessante lijkt door de betrekkelijk hoge percentages mensen gevormd te worden, die in de groep 2 en 3 geen mening over de vakbond hebben, dan wel de vraag niet hebben beantwoord (resp. 49% en 48%). Dit zou kunnen betekenen dat de mensen die al wat langer werkloos zijn hun vertrouwen in de vakbond opgezegd hebben in die zin, dat het ze nog maar weinig interesseert wat de vakbond doet.

Overigens voelt de groep die korter dan 1 jaar werkloos is hetzelfde, maar zij is kennelijk nog meer betrokken bij het feit dat de vakbond weinig kan doen, aangezien het ontslag nog vers in het geheugen ligt.

vraag (C)

aantal	gunstig	neutraal	ongunstig	niet ingev.	
jaren 1 jr	2	5	5		12
werk- loos 1-4 jr	3	8	9	1	21
4 jr e.m.	7	6	4	2	19
niet ingev.		2			2
	12	21	18	3	54

Uit deze tabel is zo op het eerste gezicht niet veel interessants te halen.

Een nadere inspectie laat echter zien dat met het voortschrijden van het aantal jaren dat men werkloos is, de mening over het aantal banen waarvoor men in aanmerking kan komen verschuift van ongunstig naar gunstig. Wat hier aan de hand is, lijkt moeilijk na te gaan.

We kunnen over de mogelijke oorzaken wel speculeren.

Misschien is het - gezien het grote aantal mensen dat geen mening heeft - slechts de speling van het lot? Of probeert men de werkelijkheid te ontkennen door zichzelf wijs te maken dat er wel geschikte banen zijn? Hoe het ook zij: "dieptepsychologische" beschouwingen van het laatste soort kunnen een hoop verklaren, maar laten zich zeker in dit verband moeilijk op hun realiteitsgehalte schatten.

aantal jaren werk- loos	aktiv.niv.	soc.omg.	offerber.	tevredenh. (F,G)
1 jr	2.1	3.2	2.5	3.8
1-4 jr	2.1	3.3	2.8	3.8
4 jr e.m.	2	3.3	2.3	4.1

laag is gunstig, hoog is ongunstig

Een belangrijke conclusie die we uit de cijfers in de eerste kolom kunnen trekken is dat er inderdaad een zekere relatie bestaat tussen enerzijds het aantal jaren dat men werkloos is en anderzijds de mate waarin men in staat is zich actief met allerlei dingen in zijn vrije tijd bezig te houden (zie ook § 4.3.6).

Het kleine aantal "passieven" is er echter debet aan, dat die samenhang niet duidelijker naar voren komt dan in deze tabel.

Een andere conclusie is dat het aantal jaren dat men werkloos is niet van invloed is op:

- de betrokkenheid van de buurt e.d.
- de bereidheid om weer aan het werk te gaan, ook al kost dit wat
- de mate waarin men tevreden is met zijn huidige situatie.

Iets waarvan we zouden moeten opkijken, ware het niet dat in eerdere paragrafen al is aangetoond dat vooral factoren als opleiding en leeftijd van belang zijn en wij althans in deze steekproef geen (hechte) samenhang hebben gevonden tussen deze twee factoren en het aantal jaren dat men werkloos is.

5. Korte samenvatting

In de laatste week van de maand oktober 1979 is door drie leden van de vakgroep Bedrijfs- en Organisationspsychologie aan de VU, in de stad Kerkrade een onderzoek uitgevoerd naar de levensomstandigheden en opvattingen over arbeid bij mensen zonder werk.

De mensen zijn thuis geïnterviewd, d.w.z. in hun eigen vertrouwde omgeving. Er zijn 54 interviews afgenomen in de wijken Roldukerveld en Bleyerheyde, hetgeen o.m. betekent dat moeilijk is na te gaan in hoeverre de uitkomsten hiervan voor de gehele gemeente Kerkrade geldig zijn.

In het onderhavige verslag is begonnen met een netwerk waarin getracht is de ideeën van de onderzoekers zo goed mogelijk onder woorden te brengen en aanknopingspunten te vinden voor een praktische toetsing daarvan. Hierbij zijn o.m. drie punten van belang geweest:

- de faciliteiten die de overheid biedt om weer aan de slag te komen
- de betrekkelijk specifieke vraag naar banen die tot gevolg heeft dat vooral bepaalde groepen van mensen (langdurig) werkloos zijn
- het algehele beeld dat mensen zonder werk hebben van de werkloosheid in de streek en hun motivatie om in de toekomst weer te gaan werken.

Deze punten zijn verder uitgewerkt in de vorm van zeven facetten van werkloosheid, waarvan enkele onderling nog zijn uitgesplitst.

Hiervan is gebruik gemaakt bij het interview en bij de rubricering zoals die in het praktische deel van dit verslag is gebruikt.

De belangrijkste resultaten zijn de volgende:

- de mening over de sociale dienst is over het algemeen positief, waarbij kan worden aangetekend dat vooral de ouderen zich meer hiertoe voelen aangetrokken
- de mening over de rol van het gouvernement bij de werkloosheidsbestrijding is minder gunstig te noemen. Vooral de mensen beneden de 30 jaar zijn erg negatief in hun oordeel op dit punt
- over het algemeen is men ervan overtuigd dat de controle op het zwart werken dient te worden verscherpt. De groep die al langer dan vier jaar werkloos is voelt zich in dit verband het meest benadeeld
- de mogelijkheden tot omscholing worden door de meesten als te beperkt ervaren. De jongeren zien echter meer kansen om via omscholing weer aan de slag te gaan dan de ouderen.

Bovendien nemen wij aan dat mensen die bereid zijn om weer aan het werk te gaan een sterkere behoefte voelen om aan cursussen in dit verband deel te nemen, naarmate men meer de verwachting heeft dat zij de weg openen naar banen die eventueel voor hen in aanmerking komen

- de vakbond komt er betrekkelijk bekaaid af. Dertien van de 54 ondervraagde mensen zijn lid van de vakbond en een deel daarvan overweegt om het lidmaatschap op te zeggen, waarbij financiële motieven zwaar wegen. Daarnaast valt de betrekkelijk grote groep mensen op die onverschillig staat tegenover het werk dat de vakbonden doen i.v.m. de werkloosheidsbestrijding; een groep die voor 77% uit mensen bestaat beneden de 30 jaar.

- de aanvankelijke veronderstelling dat het algemene beeld van de mensen over de streekwerkloosheid betrekkelijk onafhankelijk is van hun ideeën over de beschikbaarheid van de banen waarvoor zij in aanmerking kunnen komen, is niet bevestigd. (Zie Segers '77)

De cijfers m.b.t. mening over de vraag naar banen, datgene dat men heeft aan te bieden en de algehele werkloosheidssituatie in de streek lieten steeds hetzelfde beeld zien: een over het algemeen ongunstig oordeel en weinig hoop op verbetering op korte termijn.

Wel kan apart worden vermeld dat de jongeren weinig vertrouwen hebben in de mogelijkheden die zich voordoen om weer aan het werk te gaan

- mensen die werkloos zijn behoeven niet in hun vrije tijd minder actief te zijn op het gebied van bijv. persoonlijk leven, hobbies etc. dan mensen die wel werken (6 van de 54 konden als "passief" worden aangemerkt). Toch hebben wij wel een samenhang geconstateerd tussen de langdurigheid van de werkloosheid enerzijds en de mate van activiteit anderzijds, want 5 van de 6 mensen die in de vorige zin zijn genoemd, blijken al langer werkloos te zijn dan vier jaar

- de houding van de buurt en de familie tegenover werkloosheid is (naar verondersteld) van invloed op de kans dat iemand in een sociaal isolement geraakt.

Wij hebben hiervoor enige steun gevonden. Daarnaast kan worden gesteld dat mensen met een wat hogere opleiding en/of jonger dan 30 jaar, zich redelijk, goed aan deze invloed kunnen onttrekken.

Voor een nadere uitwerking van de gegevens plus een actieplan: zie deel II, verschenen als Discussienota nr. 1981-5.